

Materiały referencyjne do dyskusji po projekcji filmu *Sztuka przeżycia*

Opracowanie: **Anna Trylińska, Martyna Gryśła**

Iceland
Liechtenstein **Active**
Norway **citizens fund**

Materiały referencyjne zostały przygotowane w ramach projektu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka „Monitoring systemu ochrony praw człowieka w Polsce”. Projekt jest realizowany z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

1. Podstawowe informacje o filmie i analiza poruszonego w filmie problemu

Film dokumentalny „Sztuka przeżycia”, którego reżyserem jest David Henry Gerson, dotyczy trwającej od kwietnia 2011 roku wojny domowej na terytorium Syrii. Jej początkiem były antyrządowe protesty ludzi, którzy zbuntowali się przeciwko władzy autorytarnego prezydenta – Bashar al-Assada (Baszszar’a al-Asad’a). Przed 2011 rokiem w Syrii nie istniał żaden opozycyjny ruch polityczny. Charakterystyczną cechą tego konfliktu jest walka pomiędzy muzułmańskimi wspólnotami religijnymi: szyitami i sunnitami. W wojnę zaangażowali się także Islamiści oraz Kurdowie.

Analiza poruszanego w filmie problemu dotyczy wielu kwestii – przede wszystkim wpływu działań wojennych na życie codzienne ludności. Na podstawie relacji głównych bohaterów, w filmie ukazywany jest także motyw pogwałcenia podstawowych praw człowieka - zarówno przez władze, jak i samą ludność cywilną. W Syrii masowo stosowane są różnego rodzaju tortury - również wobec twórców i artystów. Film porusza również problem swoistego rodzaju społecznego przyzwolenia na stosowanie przemocy – np. jeden z głównych bohaterów był torturowany przez ojca swojej dziewczyny, który nie akceptował go jako jej potencjalnego partnera. Smutną codziennością jest powszechna praktyka tzw. „zabójstwa honorowego”. Najbliżsi członkowie rodziny, nierzadko stosują wobec swoich dzieci ograniczenia wolnościowe, chociażby w postaci pozbawienia ich możliwości wyboru swojego partnera życiowego. Policja w

większości przypadków pozostaje bierna na tego typu działania, co należy postrzekać jako przyzwolenie na takie praktyki. W obawie o swoje życie bohaterowie opisywanego filmu postanowili opuścić Syrię i uzyskać status uchodźcy w innym kraju. Bardzo ważna jest dla nich możliwość publicznego przedstawiania swoich dzieł bez obawy o zagrożenie życia. Po wyjeździe, pasja, którą jest szeroko przedstawiona w filmie sztuka stała się ich terapią i motywacją do dzielenia się ze światem krzywdą i tragedią, której doznali w kraju pochodzenia.

2. Zagadnienia podstawowe

a). Uchodźca a migrant – rozróżnienie podstawowych pojęć.

Migracjami są wszelkie zmiany miejsca zamieszkania w poszukiwaniu lepszych warunków życia. W zakres tego pojęcia wchodzi dodatkowo terminy takie jak: emigracja (jak tzw. odpływ ludności) oraz imigracja (jako tzw. napływ ludności).

Bardzo ważne jest jednak zapamiętanie, że pojęcia takie jak uchodźca i migrant – nie są synonimami. Różnica ta dotyczy charakteru prawnego obu pojęć, ponieważ ich zamienne używanie może negatywnie skutkować w przypadku osoby ubiegającej się o nadanie statusu uchodźcy. Powodem mogą być także nieporozumienia w dyskusjach dotyczących azylu i migracji. Zazwyczaj przez pojęcie migranta rozumie się dobrowolne opuszczenie miejsca zamieszkania – jest to uwarunkowane brakiem zagrożenia życia i zdrowia.

Warto także zapamiętać, że w prawie międzynarodowym nie ma jednolitej definicji prawnej pojęcia „migrant”. UNHCR preferuje jednak określanie tego rodzaju grup podróżujących i przemieszczających się razem w ramach rozróżnienia terminów „uchodźcy i migranci”¹.

b). Rodzaje ochrony udzielanej osobom uciekającym z kraju pochodzenia.

Przybywający do Polski cudzoziemcy, którzy opuścili swój kraj pochodzenia w obawie o swoje życie i zdrowie, najczęściej wymagają udzielenia ochrony. Wyróżnia się dwa rodzaje ochrony: międzynarodową i krajową.

Do ochrony międzynarodowej zalicza się:

- 1) Udzielenie statusu uchodźcy;
- 2) Udzielenie ochrony uzupełniającej (rozpatrywana przez organ w przypadku, jeśli cudzoziemiec nie spełnia kryteriów do uzyskania statusu uchodźcy; jej udzielenie nie jest obligatoryjne – ma charakter fakultatywny);
- 3) Udzielenie ochrony czasowej.

Natomiast do ochrony krajowej należy:

- 1) Azyl;
- 2) Zgoda na pobyt ze względów humanitarnych;
- 3) Zgoda na pobyt tolerowany;

¹<https://www.unhcr.org/pl/365-plwiadomosci2016uchodzca-czy-migrant-tlumaczmy-roznice-i-wyjasniamy-ich-sens.html.html> [dostęp: 26.04.2022 r.].

² Por. szerzej pojęcie „grupy społecznej” – B. Mikołajczyk, *Interpretacja pozytywnych przesłanek*

c). Kim jest uchodźca? Jakiego można wyróżnić rodzaje uchodźców?

Zgodnie z definicją zawartą w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, która sporządzona została w Genewie 27 lipca 1951 roku –

uchodźcą jest osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej* lub z powodu przekonania politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.

*Grupa społeczna według UNHCR nie musi cechować się spójnością i zorganizowaniem. Wystarczającym elementem są jedynie wspólne cechy osób do niej przynależących².

Ochrona uzupełniająca może zostać udzielana cudzoziemcowi, który nie spełnia wszystkich przesłanek do udzielenia mu statusu uchodźcy na podstawie Konwencji Genewskiej a powrót do kraju pochodzenia może narazić go na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy przez:

nadawania statusu uchodźcy w prawie międzynarodowym i wspólnotowym, Studia z wykładni prawa, red. [w:] C. Martysz i Z. Tobor, Bydgoszcz-Katowice 2008, s. 65.

- 1) orzeczenie kary śmierci lub wykonanie egzekucji,
- 2) tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie,
- 3) poważne i zindywidualizowane zagrożenie dla życia lub zdrowia wynikające z powszechnego stosowania przemocy wobec ludności cywilnej w sytuacji międzynarodowego lub wewnętrznego konfliktu zbrojnego.

UWAGA! Status uchodźcy oraz azyl to pojęcia, które nie mogą być stosowane wymiennie, ponieważ dotyczą dwóch różnych statusów ochronnych udzielanych danemu cudzoziemcowi. Uzyskanie statusu uchodźcy jest formą ochrony międzynarodowej i jest przyznawany na podstawie przesłanek określonych w Konwencji Genewskiej z 1951 roku. Natomiast azyl jest formą ochrony krajowej i jest przyznawany, gdy przemawia za tym ważny interes Rzeczypospolitej Polskiej.

Wyróżnia się 5 kategorii uchodźców

- 1) Uchodźcy według Konwencji Genewskiej z 1951 r.;
- 2) Uchodźcy mandatowi, którzy są pod opieką UNHCR;
- 3) Uchodźcy, którzy z powodu istniejącego zagrożenia nie chcą ubiegać się o status uchodźcy (tzw. uchodźcy *de facto*);
- 4) Uchodźcy wewnętrzni, którzy podlegają pod jurysdykcję krajową;
- 5) Uchodźcy ekologiczni, którzy opuścili kraj pochodzenia z uwagi na katastrofy żywiołowe³.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 i 2 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP – Cudzoziemcowi nadaje się status uchodźcy, jeżeli na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w kraju pochodzenia z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej nie może lub nie chce korzystać z ochrony tego kraju. Status uchodźcy nadaje się także małoletniemu dziecku cudzoziemca, który uzyskał status uchodźcy w Rzeczypospolitej Polskiej, urodzonemu na tym terytorium.

Prześladowanie musi jednak być poważne oraz powtarzalne, być kumulacją różnych działań lub zaniechań, w tym stanowiących naruszenie praw człowieka, których oddziaływanie jest równie dotkliwe jak prześladowania.

d). Jakie organy występują w procedurze udzielenia ochrony międzynarodowej?

Straż Graniczna (opcjonalnie – organ zobligowany do przyjęcia wniosku, natomiast może wystąpić sytuacja kiedy będzie on zwolniony z przyjmowania wniosków masowo) -> Szef Urzędu ds. Cudzoziemców (rozpatruje i wydaje decyzję) -> (odwołanie) Rada ds. Uchodźców -> (skarga) Wojewódzki Sąd Administracyjny -> (skarga kasacyjna) Naczelny Sąd Administracyjny.

³ *Prawo międzynarodowe praw człowieka*, red. [w:] K. Orzeszyna, M. Skwarzyński, R. Tabaszewski, Warszawa 2020, s. 254.

3. Uchodźcy i ich prawa w Polsce

Polska ratyfikowała tzw. Konwencję dotyczącą statusu uchodźców oraz Protokół Nowojorski w 1991 roku. Każde państwo będące jej stroną określa status prawny uchodźcy według własnego prawa krajowego (wewnętrznego). Do najważniejszych dokumentów w ustawodawstwie polskim wpływających na ochronę praw człowieka i praworządności wobec cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy należą:

- 1) Ustawa o cudzoziemcach z 1997 roku (nieobowiązująca aktualnie) oraz
- 2) Ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z 2003 roku.

Szczegółowe przepisy dotyczące nadawania cudzoziemcom statusu uchodźcy, które zawarte były w ustawie o cudzoziemcach z 1997 roku zostały później wyodrębnione i stały się podstawą do utworzenia odrębnej ustawy tj. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP z 2003 roku (dalej jako u.u.c.o.). Obowiązująca obecnie ustawa o cudzoziemcach z 2013 roku, jedynie w nieznacznym zakresie porusza tematykę związaną ze statusem uchodźcy.

Prawa osób ubiegających się o udzielenie im ochrony międzynarodowej:

1. pomoc socjalna ze strony władz polskich, m.in. zakwaterowanie,
2. w przypadku świadczeń o charakterze finansowym – na pokrycie kosztów samodzielnego zakwaterowania przez wnioskodawcę, każde państwo członkowie powinno zapewnić, aby łączna kwota zasiłków pieniężnych zagwarantowała mu godny poziom życia z uwzględnieniem jego obecnego stanu zdrowia oraz ich utrzymania⁴.
3. osoba ubiegająca się w Polsce o udzielenie ochrony międzynarodowej przebywając w ośrodku otwartym otrzymuje drobne kieszonkowe.
4. w przypadku uzyskania statusu uchodźcy – Karta pobytu udzielana jest na okres 3 lat; przy ochronie uzupełniającej na 2 lata.
5. osoby, które uzyskały status uchodźcy mogą ubiegać się o wydanie Genewskiego dokumentu podróży jako paszportu (w przypadku ochrony uzupełniającej takie prawo nie przysługuje).

Pomoc socjalną i opiekę medyczną zapewnia się w okresie postępowania w sprawie udzielenie ochrony międzynarodowej (opieka medyczna może przysługiwać w szczególnych przypadkach zagrożenia życia lub zdrowia – od dnia złożenia wniosku o udzielenie cudzoziemcowi ochrony) i przez okres 2 miesiące od dnia doręczenia decyzji ostatecznej w tej sprawie. W przypadku gdy postępowanie zostało umorzone – przez okres 14 dni od dnia doręczenia

⁴ Por. wyr. TSUE z 27.2.2014 r., C-79/13, Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers v. Selver Saciri i in., ECLI:EU:C:2014:103 oraz J. Chlebny (red), *Ustawa o udzielaniu cudzoziemcom*

ochrony na terytorium RP. Komentarz do art. 71 – Fragment Pozycji: Prawo o cudzoziemcach. Komentarz., Warszawa 2020.

decyzji ostatecznej o umorzeniu postępowania. Wobec tego, pomoc udzielana przez państwo nie kończy się „nagle”, tylko jest stopniowo wycofywana.

Cudzoziemca umieszcza się w strzeżonym ośrodku wyłącznie w celu ustalenia lub weryfikacji tożsamości oraz w celu zebrania z jego udziałem informacji, na których opiera się wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, a których uzyskanie bez zatrzymania byłoby niemożliwe – w przypadku istnienia znacznego prawdopodobieństwa ucieczki, jeżeli nie jest możliwe zastosowanie środków wolnościowych. Środki wolnościowe zatem powinny być rozpoznawane przez sądy w pierwszej kolejności, zanim ograniczy się wolność cudzoziemca jako środek izolacyjny.

Do środków wolnościowych zalicza się:

- 1) Zobowiązanie do zgłaszania się w określonych odstępach czasu do wskazanego organu (art. 88 ust. 1 pkt 1 u.u.c.o.);
- 2) Wpłatę zabezpieczenia pieniężnego w określonej wysokości, nie niższej niż dwukrotność minimalnego wynagrodzenia przewidzianego w przepisach o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (art. 88 ust. 1 pkt 2 u.u.c.o.);
- 3) Zamieszkiwanie w wyznaczonym miejscu (art. 88 ust. 1 pkt 3 u.u.c.o.).

Jeśli zastosowanie wymienionych środków wolnościowych nie jest możliwe, dopuszczalne jest umieszczenie cudzoziemca w ośrodku i ograniczenie jego praw wolnościowych. Natomiast sam fakt

nielegalnego pobytu na terytorium danego państwa cudzoziemca, ani też brak posiadania przez niego odpowiednich dokumentów nie mogą być same w sobie podstawą stwierdzenia ryzyka ucieczki, a więc i pominięcia rozpatrzenia środków wolnościowych⁵. W praktyce sądy przychylają się do stosowania detencji oraz w nielicznych przypadkach rozpatrują zastosowanie środków wolnościowych, nieorientując się o prawach przysługujących osobom ubiegającym się o ochronę.

Procedura udzielenia ochrony międzynarodowej powinna trwać 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej na formularzu. Termin ten w szczególnie uzasadnionych przypadkach może zostać przedłużony do 15 miesięcy. Uzasadniają to sytuacje gdy np. sprawa jest szczególnie skomplikowana, z wnioskami występuje duża liczba cudzoziemców w krótkich odstępach czasu lub wnioskodawca nie wykonuje obowiązków np. nie stawia się na wezwanie organu, nie przedstawia dowodów w sprawie (art. 34 u.u.c.o.) etc. W praktyce czas oczekiwania na wydanie decyzji wynosi ponad 1 rok, związane jest to z dużą liczbą osób ubiegających się o ochronę międzynarodową.

Jednak, w przypadku uniknięcia nadmiernego przedłużania procedury, który ograniczałaby prawa cudzoziemca (jeśli nie nastąpiło z jego winy) – ustawodawca wprowadził możliwość ubiegania się o wydanie zaświadczenia, które uprawnia cudzoziemca do wykonywania pracy na terytorium RP. Wniosek taki kieruje się do Szefa Urzędu ds.

⁵ Por. wyrok TSUE z 5.6.2014 roku, C-146/14 PPU, Bashir Mohamed Ali Mahdi, ECLI:EU:C:2014:1320 oraz Dyrektywa 2008/115/WE.

Cudzoziemców. Dzięki temu, może on legalnie podjąć pracę w Polsce.

Istotnym aspektem jest również wskazanie uprawnienia do przesłuchiwania osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej przez osobę tej samej płci oraz obecność tłumacza, lekarza i psychologa tej samej płci na wniosek strony. Niestety w większości przypadków cudzoziemcy (zwłaszcza cudzoziemki) nie są o tym informowani/ane. Ma to znaczenie przy przesłuchiwaniu np. kobiet, które doznały traum ze strony mężczyzn. Ich wycofanie i ograniczone wypowiedzi mogą w następstwie wpłynąć negatywnie na procedurę.

Tytułem zakończenia – odnosząc się jeszcze do problematyki poruszanej w filmie „Sztuka przeżycia” i wątku tzw. łączenia rodzin, ustawa o cudzoziemcach wskazuje, że zezwolenia na pobyt czasowy w celu połączenia się z rodziną udziela się – w związku z czym osoba posiadająca status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą może ściągnąć rodzinę do Polski – w ciągu 6 miesięcy po otrzymaniu pozytywnej decyzji – na bardziej preferencyjnych warunkach, bez konieczności wykazania posiadania środków finansowych.

Kryterium zawężającym jest niestety definicja „członka rodziny” – nie każdy bowiem będzie się mógł ubiegać o tego rodzaju zezwolenie na pobyt czasowy. Członkiem rodziny jest np. osoba pozostająca z cudzoziemcem w uznawanym przez prawo RP związku małżeńskim; małoletnie dziecko cudzoziemca i osoby pozostającej z nim w uznawanym przez prawo RP związku małżeńskim etc. Konieczna

jest zawsze weryfikacja, czy można przeprowadzić procedurę łączenia w danej sytuacji⁶.

Warto jeszcze podkreślić, że nadużyciu w ostatnim czasie uległa zasada *non-refoulement* tj. zasada zakazująca władzom krajowym zwracania cudzoziemca-uchodźcy lub też wydalania go do granicy terytoriów, gdzie zagrażać może jego życiu lub wolności niebezpieczeństwo, z uwagi na rasę, religię, obywatelstwo, przekonania polityczne lub przynależności do określonej grupy społecznej (art. 33 Konwencji z 1951 r.). Podczas migracyjnego kryzysu na granicy polsko-białoruskiej, władze naszego kraju wprowadziły przepisy nowelizujące ustawę o cudzoziemcach, które zezwalały na dokonywanie tzw. „push backów” poprzez wywożenie cudzoziemców z powrotem na granicę z której przybyli, bez uprzedniego zbadania, czy sytuacja ta nie będzie stanowić zagrożenia dla ich zdrowia i życia. Uniemożliwiano im też w ten sposób złożenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej z uwagi na nielegalne przekroczenie granicy, co stanowiło pogwałcenie norm prawa międzynarodowego i praw człowieka (przykład: kryzys humanitarny na granicy polsko-białoruskiej). W rzeczywistości trudności ze złożeniem wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej na niektórych przejściach granicznych trwają od wielu lat np. przejście Brześć-Terespol, które do czasu wybuchu pandemii było najczęstszym miejscem składania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej.

⁶ Szerzej na temat tzw. łączenia się rodzin można przeczytać w badaniu: Łączenie rodzin uchodźców – regulacje prawne i praktyka wybranych państw Unii Europejskiej:

<https://www.isp.org.pl/uploads/drive/oldfiles/pdf/LaczenieRodzinUchodzcow.pdf> [dostęp: 27.04.2022 r.].

4. Pytania do dyskusji

→ PYTANIA WSTĘPNE KATEGORIA – UŚWIADAMIAJĄCE:

- 1) Co według Państwa jest źródłem istnienia praw człowieka?

Pytanie bardzo szerokie, ale głównie sprowadzające się do krótkiego stwierdzenia, że źródłem istnienia wszelkich praw i wolności, jak i obowiązków człowieka jest przyrodzona i niezbywalna godność ludzka. Jest ona bardzo trudna do zdefiniowania.

- 2) Jakiego rodzaju problemy naruszeń praw człowieka są poruszane w filmie?

Przykładowa problematyka:

- Ograniczenia w dokonywaniu wyborów partnerów życiowych -> przykład: torturowanie jednego z głównych bohaterów z uwagi na brak zgody ojca na spotkanie się z jego córką -> szersza problematyka: zabójstwo honorowe.

- Ograniczenie wolności uzewnętrzniania swoich przekonań – przykład problematyki szeroko rozumianej sztuki, jako wolności uzewnętrzniania swoich poglądów.

- Ograniczenie wolności słowa.

- 3) Przemoc seksualną powszechnie stosowano w Syrii od początku konfliktu Czy według Państwa – mężczyznom, którzy zostali zgwałceni w kraju swojego pochodzenia tj. np. Syrii, może

szczególnie zależeć na otrzymaniu statutu uchodźcy np. w Polsce? Czego mogą się obawiać w kraju pochodzenia?

Problematyka wewnętrznego prawa krajowego Syrii: tutaj warto podkreślić, że w Syrii (podobnie zresztą jak np. w Iraku) – wszelkie kontakty homoseksualne są nielegalne. Syryjski kodeks karny definiuje gwałt jako zmuszanie do odbycia stosunku płciowego, poprzez użycie przemocy lub gwałtu na kimkolwiek innym niż współmałżonek. Wymierzana za to jest kara ciężkiej pracy, przy czym może zostać być podwyższona do 21 lat ciężkiej pracy – jeśli gwałt został popełniony na osobie nieletniej.

Syryjski kodeks karny definiuje gwałt w języku neutralnym pod względem płci, jednak artykuł 520 kryminalizuje również akty homoseksualne, które obejmują gwałt na mężczyźnie. Kryminalizacji zatem podlega "każde obcowanie płciowe wbrew porządkowi natury" i zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat trzech. Dodatkowo, uwzględniając artykuł 517 syryjskiego kodeksu karnego – karze za przestępstwa "przeciwko przyzwoitości publicznej", które są dokonywane publicznie (a więc każde obcowanie płciowe dokonywane w miejscu publicznym) – zagrożone jest karą pozbawienia wolności od trzech miesięcy do lat trzech.

W przypadku jeśli dany mężczyzna został zgwałcony, zawsze istnieje ryzyko, że podczas zgłaszania tego zdarzenia na policji, zostanie on uznany za osobę uczestniczącą w danym incydencie jako współsprawca. Może to grozić postawieniem zarzutów dotyczących manifestowania homoseksualnego obcowania płciowego. Ofiary jakimi są mężczyźni, bardzo często są też wyśmiewani na

policii, co jest dla nich dodatkowym upokorzeniem i czynnikiem odstraszającym przed faktycznym zgłaszaniem gwałtu lub molestowania. W związku z tym, wydaje się oczywiste, że osoby te mogą obawiać się powrotu do kraju pochodzenia, ponieważ mogłyby to narazić je na:

- I) Doznanie tortur (takich jak pobicie przez sprawców, które bardzo często jest dokonywane łącznie z molestowaniem lub gwałtem),
 - II) Doznanie nieludzkiego lub poniżającego traktowania (gwałtu i molestowania seksualnego),
 - III) Ukaranie (w ramach uznania, że ofiara jest osobą homoseksualną, która manifestuje swoją orientację a dodatkowo jeśli sprawców było kilku, to że bierze udział w masowych i publicznych orgiach, co byłoby z kolei dodatkowym czynnikiem kryminalizującym).
- 4) Jedną z przesłanek udzielenia statusu uchodźcy jest również przynależność do określonej grupy społecznej, która zagraża życiu danej jednostki. Czy według Państwa, kobiety doświadczające traumatycznych zdarzeń i napiętnowania społecznego np. w kraju swojego pochodzenia, mogą się powoływać na tę okoliczność tj. przynależności do grupy społecznej jaką są kobiety?

W wielu krajach kobiety są poddawane licznym dyskryminacjom, agresji i poniżającemu traktowaniu co przy wykazaniu istnienia faktycznie takich okoliczności może stanowić

przesłankę do ubiegania się o udzielenie statutu uchodźczyny.

Należy zauważyć, że grupa rozumiana jako kobiety jest zbyt szeroka – należałoby tutaj dodać cechę charakterystyczną – np. ofiara przemocy domowej, małoletniość.

➔ PYTANIA KOŃCOWE KATEGORIA – OTWARTE DYSKUSYJNE:

- 1) Przedstawienie w filmie uchodźcy udowadniają, że pomimo swojego pochodzenia są w stanie odnaleźć się w europejskim kręgu kultury. Czy według Państwa – polskie społeczeństwo jest gotowe na przyjęcie uchodźców z Syrii? Z jakimi reakcjami i opiniami w tej sprawie Państwo się spotkali?

Na to pytanie nie ma dobrych i złych odpowiedzi – warto poznać argumenty obu stron.

Społeczeństwo jest gotowe na przyjęcie uchodźców, ale:

- obawia się inności?, rasizm?
różnice religijne? negatywne nastawienie do muzułmanów?

- 2) Co według Państwa jest genezą różnic zachowań Polaków odnośnie przyjmowania uchodźców z poszczególnych kierunków/krajów? Czy w związku z jakąś grupą spotkali się Państwo z przejawami zachowań ksenofobicznych?

Strategie Polski (problem szczucia na uchodźców a wyzwania demograficzne przed Polską). Również kwestia tego, dlaczego Polacy tak chętnie przyjmują

uchodźców z Ukrainy (oczywiście nie wszyscy). Czy to kwestia strachu, że Polska będzie kolejnym celem wojny; współczucie; słowiańska solidarność, czy też jeszcze coś innego?

- 3) Jakie były przyczyny konfliktu w Syrii oraz jak na konflikt odpowiedziały kraje zachodnie?
- 4) Czy w sytuacji konfliktu zbrojnego – ogólny zakaz opuszczania kraju, w tym zmuszenie do działań zbrojnych jest według Państwa ograniczeniem praw człowieka? W jakim zakresie? Czy obrona kraju powinna być wyżej w hierarchii niż wolność dokonywania wyborów – w tym konieczność aktywnego udziału w konflikcie zbrojnym? Pytanie z kategorii, czy zmuszenie do aktywnej obrony kraju jest obowiązkiem czy raczej prawem, z którego powinni móc skorzystać jedynie Ci, którzy wyrażają taką wolę
- 5) Polskie społeczeństwo starzeje się, dlatego znalezienie wystarczającej ilości pracowników w niektórych sektorach gospodarki zaczyna być coraz bardziej problematyczne. Czy Polska potrzebuje strategii migracyjnej, która mogłaby poradzić sobie z tym problemem?

5. Najważniejsze pojęcia

- Uchodźca
- Prawa człowieka
- Godność jako źródło istnienia praw człowieka
- Prawa uchodźcy
- Uchodźca a migrant
- Status uchodźcy a udzielenie azylu
- Ochrona krajowa
- Ochrona międzynarodowa
- Problematyka gwałtów (ciche ofiary – mężczyźni i chłopcy)
- Problematyka wewnętrznego prawa krajowego Syrii (nielegalność homoseksualizmu)
- Grupa społeczna – także grupa kobiet/mężczyzn
- Organizacje pozarządowe (tzw. NGO)
- Konstytucyjne Środki Ochrony Praw Człowieka
- Szef Urzędu ds. Cudzoziemców
- Rada ds. Cudzoziemców
- Wojewódzki Sąd Administracyjny
- Naczelny Sąd Administracyjny
- Zasada *non-refoulement*
- Graniczna procedura „*push back*”
- Rasizm, ksenofobia i dyskryminacja
- Procedura łączenia rodzin jako pobyt czasowy

6. Materiały uzupełniające

1. Karolina Król, *Granice wolności artystycznej – zarys problematyki*, artykuł dostępny pod linkiem: https://www.ejournals.eu/SAAC_LR/2018/1-2018/art/12701/
2. Barbara Mikołajczyk, *Interpretacja pozytywnych przesłanek nadawania statusu uchodźcy w prawie międzynarodowym i wspólnotowym*, Studia z wykładni prawa (Opracowanie zbiorowe), red. C. Martysz i Z. Tobor, Bydgoszcz-Katowice 2008 (dostęp prywatny);
3. Anna Rybicka-Nowek, *Wybrane zagadnienia z zakresu praw człowieka*, poradnik dostępny pod linkiem: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:m9n7TWtpm9sJ:csp.edu.pl/download/6/16773/WybranezagadnieniazzakresuprawczlowiekaARybickaNoweknr79.pdf+&cd=4&hl=pl&ct=clnk&gl=pl>
4. J. Zajadło, *Jaka aksjologia praw człowieka?*, PiP 2019, nr 11, s. 3-29 (załączam plik z artykułem).
5. Raport Niezależnej Międzynarodowej Komisji Śledczej ds. Syryjskiej Republiki Arabskiej: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/170/97/PDF/G1117097.pdf?OpenElement>
6. Raport bezpartyjnej sieci badawczej Arab Barometer – Wave V z grudnia 2019 roku, pod tytułem: *Molestowanie seksualne i przemoc domowa na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej*: <https://www.arabbarometer.org/wp-content/uploads/Sexual-Harassment-Domestic-Violence-Arab-Citizens-Public-Opinion-2019.pdf>
7. Raport UNHCR z października 2017 roku, pod tytułem: *Przemoc seksualna przeciwko mężczyznom i chłopcom w czasie kryzysu syryjskiego*: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:27EkhJWG810J:https://data2.unhcr.org/en/documents/download/60864+&cd=25&hl=pl&ct=clnk&gl=pl>
8. List informacyjny UNHCR w sprawie rozpowszechnienia gwałtu i innych form przemocy seksualnej wobec mężczyzn i chłopców oraz możliwych konsekwencji dla osób, które je przeżyły: <https://www.refworld.org/pdfid/5d0c8d994.pdf>
9. Dodatkowo – Problem gwałtów w Iraku: <https://www.bbc.com/news/stories-48940041?fbclid=IwAR0st2kszH-APeDKOhpCLiGuRDlc1rtld4EWT-%203v5psX8yySkGMPlgolpFU>
10. Wytyczne EASO dotyczące warunków recepcyjnych: standardy operacyjne i wskaźniki: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/Guidance-on-ReceptionConditions-PL.pdf>
11. Opracowanie zbiorowe, *Międzynarodowa ochrona praw człowieka – współczesne problemy na świecie*, red. M. Jabłoński, T. Jurczyka, P. Gutierrez, Wrocław 2015: <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/69274/PDF/Miedz>

- [ynarodowa ochrona praw czlo
wieka.pdf](#)
12. Opracowanie zbiorowe,
*Ochrona praw człowieka w
polityce migracyjnej Polski i Unii
Europejskiej*, red. W.
Pływaczewski i M. Ilnicki,
Olsztyn 2016:
[http://www.uwm.edu.pl/kryminol
ogia/wp-
content/uploads/2017/02/Ochro
na-praw-cz%C5%82owieka-w-
polityce-migracyjnej-Polski-i-
Unii-Europejskiej-tekst.pdf](http://www.uwm.edu.pl/kryminol
ogia/wp-
content/uploads/2017/02/Ochro
na-praw-cz%C5%82owieka-w-
polityce-migracyjnej-Polski-i-
Unii-Europejskiej-tekst.pdf)
 13. Krzysztof Orzeszyna, Michał
Skwarzyński, Robert
Tabaszewski, *Prawo
międzynarodowe praw
człowieka*, Wyd. Beck,
Warszawa 2020 (dostęp
prywatny).
 14. Lech Gardocki, Teresa
Gardocka, Łukasz Majewski,
Prawo karne międzynarodowe,
Wyd. PWN, Warszawa 2017
(dostęp prywatny).